

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ
TÜRKMER

Kazakistan'da Yaşanan Hükümet Karşısı Ayaklanma Olaylarının Azerbaycan ve Kırgızistan Medyalarındaki Yansımaları

Ebru ilhan
TÜRKMER Araştırma Asistanı

Bu yayının tüm hakları Sakarya Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne aittir. İzin olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

© 2022 TÜRKMER

2022 Kazakistan Protestoları

Kazakistan'da hükümetin akaryakıt fiyatlarına zam yapması sebebiyle ülke vatandaşlarının sokağa döküldüğü ayaklanma olaylarında, ülkede büyük bir gerilim yaşandı. Protestolar önce 2 Ocak'ta sosyo-politik taleplerle başlayıp, ardından Kazakistan hükümetinin göstericilere karşı güç kullanmasıyla bir ayaklanmaya dönüştü. Ayaklanmalar, başta Kazakistan olmak üzere öncelikle Türk Dünyası, sonrasında dünya çapında endişe ile takip edildi. Göstericilerin havalimanı ve kritik noktaları ele geçirerek hükümet karşıtı protestolar yürütmesi üzerine Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev, bir basın açıklaması düzenleyerek Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ)'nü yardıma çağırды. Tokayev'in KGAÖ'ye yapmış olduğu bu çağrı ile birlikte Rusya, ülke sınırına asker gönderme hazırlığına başladı. Rusya'nın bölgeye asker gönderme hazırlığının ardından, Paşinyan'ın Kazakistan'a süreli yardım gönderecekleri açıklamasıyla birlikte yaşanan gelişmelere Ermenistan da dahil oldu (Kenzhetay, 2022).

Azerbaycan Medyasında Kazakistan Protestoları

Kazakistan'da yaşanan bu olaylarla yakından ilgilenen ülkelerden biri de Azerbaycan oldu. Azerbaycan mediasında, bu olayların esasen artan yakıt zammı ile ilgisi olmayan ve dış güçlerce planlanmış bir eylem olduğu vurgusu yapıldı. Ülkenin; Bağımsız Devletler Teşkilatı (BDT) ülkeleri içerisinde sosyo-ekonomik açıdan önde gelen bir ülke olması

sebebiyle yaşanan olayların yalnızca doğalgaz fiyatındaki artış ile açıklanamayacağı görüşü belirtildi (Aliyev, 2022).

Bunun yanı sıra bazı haberlerde de yine yaşanan olayların dış güçlerce planlandığı fikri savunulmuş, bunun nedeni olarak ise Nursultan Nazarbayev'in istifası gösterilmiştir. Kazakistan'ın bağımsızlığını kazanmasının hemen ardından ilk Cumhurbaşkanı olarak seçilen Nursultan Nazarbayev, ülkede 28 yıl boyunca başkanlık görevini yürütmüştür. Azerbaycan gündeminde yer alan bu haberlere göre, bağımsızlığına yeni kavuştuğu andan itibaren Kazakistan için iktidarı boyunca demokratikleşme sürecinin tehlikelerini bildiği düşünülen Nazarbayev'in istifasıyla oluşan bir otorite boşluğu Rusya ve diğer güçlerce fırsat bilindi (Feyziyev, 2022).

Azerbaycan medyasında yer alan diğer haberlere göre; Türk Devletleri Teşkilatı içerisinde Kazakistan, gösterdiği faaliyetler ile Türk devletleri arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlamış ve bu yönüyle dikkat çekmiştir. Bu durum itibarıyla Azerbaycan medyasında Kazakistan olayları için yine *“Kazakistan'ı kim karıştırıyor?”* sorusu yer almaktadır. Ancak bu soruya ilaveten; Kazakistan'da bu girişimin gerçekleştirilebilmesinin nedeni olarak da resmi otoritelerin keyfiliği gösterilmiştir. Merkezi otoritenin bu keyfiliği önleme açısından zayıf olduğu düşünülen haberlerde, dış güçlerin bu durumu kötü amaçlarla kullanacağı ve Kazakistan'da yaşanan bu olayların başka ülkeler için de geçerli olabileceği fikri de aktarılmıştır. Bununla beraber; Azerbaycan basınında, ilgili olaylar hakkında yer alan haberlerde Kazakistan'daki iktidara yönelik eleştirilere de rastlanıldığı belirtililebilir (Ismayilov, 2022).

Yaşanan olaylar neticesinde Azerbaycan medyasında Kazakistan'ın geleceği konusunda uzmanların görüşlerinin yer aldığı haberler de yayınlandı. Bu haberlerden birinde KGAÖ'nün ülkeye davet edilmesiyle, Kazakistan'ın Rusya'ya bağımlılığının artacağı endişesine yer verildi (Azadlıq, 2022).

Azerbaycan medyasındaki haberlere genel olarak hâkim olan “Rus tehdidi” vurgusu ile bu medyada ilgili olaylar hakkında yeni bir Türk-Rus rekabeti dalgası olabileceği sorusu da gündeme geldi. İlgili haberde Kazakistan'daki olayların Büyük Turan'ın kurulması ile ilişkili olduğu öne sürüldü (Teref Az, 2022). Azerbaycan basınında Türk Devletleri Teşkilatı'nın Kazakistan'ı desteklediği ve Türk Dünyası 2040 Vizyonu belgesinin dayanışma

ve iş birliği açısından bir rehber olduğu aktarılan açıklamalar ile ilgili içerikler yer alan haberler de yayınlandı (Live Az, 2022).

Özetle; Azerbaycan medyasında Kazakistan bağımsızlık tarihinin en büyük ayaklanmaları olarak görülen bu olaylar (BBC Azerbaycan, 2022) ile ilgili haberlerin temel içeriği, olayların nedenine ilişkin olmuş ve bu neden olarak da özellikle Rusya'nın ve diğer dış güçlerin, Kazakistan'daki iktidarın keyfiliği veya Nazarbayev sonrası oluşan iktidar boşluğundan faydalanarak BDT ve Türk Dünyası Teşkilatı içerisinde önemli bir yere sahip olan Kazakistan'da sosyo-ekonomik gidişatın bozulmasına yönelik bir komplo girişimi olduğu savunulmuştur.

Kırgızistan Medyasında Kazakistan Protestoları

Olayların başladığı ilk günden itibaren Kırgızistan medyasında da olaylar ile ilgili haberler sıkça görülmeye başlandı. Kırgızistan medyasında, genel itibarıyla olaylarda göstericilerin ülke vatandaşları olarak ilk aşamada barışçıl eylemlerle haklarını savunduğu ancak ardından olayların hükümet karşıtı protestolara dönüştüğü vurgusu yapıldı. Kırgızistan'da çıkan ilgili haberlerde; Kazakistan olaylarından Kırgızistan hükümetinin ders çıkarması, sürdürülebilir büyüme ve nüfusun sosyal refahı için koşulların yaratılarak ülkede istikrarı korumanın ne kadar önemli olduğunun fark edilmesi gerektiği savunuldu (İgamberdiev, 2022).

Barışçıl eylemlerin kısa sürede protestoya dönüştüğü olaylarda; Kırgızistan vatandaşlarının tutuklanması ve Almatı'daki eylemlere Kırgızistan vatandaşlarının katıldığı iddiaları medyada tepki ile karşılandı (Ryskulbekova, 2022) ve Kırgızistan Dış İşleri Bakanlığı tarafından Kazakistan'a nota verildiği haberi bakanlığın basın servisinde duyuruldu. Konuyla ilgili Kırgızistan basınında yer alan haberlerde; 10 Ocak'ta Bakanlar Kurulu başkanı Akylbek Zhaparov'un Kırgızistan vatandaşlarının göz altına alınması ile ilgili "*adil bir soruşturma talebi ve umudu*" söylemi vurgulandı (Kalykov, 2022).

Kırgızistan vatandaşlarının tutuklanması ile ilgili haberler arasında Kırgızistan basını, Kırgız piyanist Vikram Ruzakhunov'un tutuklanması hadisesine yoğunlaştı.

Ruzakhunov'un tutuklanmasının ardından bazı haberlerde yetkililerin Kazakistan vatandaşlarını ve tüm dünyayı, göstericileri -ve hatta bazı Kırgızistan vatandaşlarını- terörist ilan ederek korkuttuğu iddiası ve endişesi yer aldı (İskender, 2022).

Kırgız basınında vatandaşlarının güvenliğine dair duyulan endişenin yer aldığı haberlerin yanı sıra; konuyla ilgili Kırgızistan Dış İşleri Bakanı Ruslan Kazakbayev'in Türk Devletleri Örgütü Dış İşleri Bakanları Konseyi'nin Kazakistan'daki duruma yönelik yaptığı toplantıya katıldığı haberlerinde, Kırgız Cumhuriyeti'nin teröre her koşulda karşı olduklarını ve Kazakistan'da durumun normalleşmesi için içtenlikle ilgilendikleri ifadelerine yer verildi. Haberlerde; Kazakistan'daki Kırgızistan vatandaşlarına provokasyonlara boyun eğmemeleri, çatışmalardan ve kalabalık alanlardan uzak durmaları ve Kazakistan'ın kanun ve düzenlemelerine riayet etmeleri çağıruları da yer aldı (Podolskaya, 2022).

Bununla birlikte yaşanan olaylarla ilgili Azerbaycan medyasında yer alan dış tehdit iddiaları da Kırgızistan basınında reddedilmedi ancak buna ilaveten dışardan gelen bir terör tehdidi iddiasıyla Rus ordusunun ülkeye çağırılması için yeterli gerekçelerin olup olmadığı ve bu durum ülke içi siyasi sebeplerden de kaynaklanıyor olabilir mi sorusu da yine aynı haberlerde yer aldı (İskender, 2022).

Kırgızistan medyasında, protesto olayları ile ilgili suçlamaların Nazarbayev'e yöneltildiği haberler de yer aldı. İnsan hakları aktivisti Zhovtis'in Kazakistan'daki durum hakkındaki yaptığı değerlendirmeleri içeren bir Kazak yayın organında yayınlanmış ilgili bir haber Kırgızistan medyasında da yayınlandı. Kırgızistan'ın haberde vurguladığı hususlar Nazarbayev'in ülkede otuz yıl içerisinde seçkinler arasında denge ve kontrolün sağlandığı bir sistem oluşturduğu oldu. Nazarbayev'in; yarattığı bu sistem ile birlikte radikal gruplara boşluk sağladığı ve bu olaylara neden olduğu ifadeleri yer aldı (Loginova, 2022).

Kırgızistan basınında Kazakistan olaylarının istikrara kavuşmasıyla birlikte yayınlanan haberlerde, bu olaylarda toplumun cevap bulamadığı sorular olduğu belirtildi. Kırgız medyası; olaylarda kaç kişinin öldüğü ve yaralandığı, kaç kişinin kayıp olduğu, kolluk kuvvetlerinin ne sakladığı, gazetecilerin neden göz altına alındığı gibi soruların varlığına işaret etti ve Kazakistan vatandaşlarının belirsizliğini koruyan bu soruların yanıtlarını beklediklerini vurguladı (Timirbayeva, 2022).

Özetle; Kırgızistan basınında bu olaylardan alınması gereken derslerin olduğu, sistemin keyfi bir biçimde idare edilmemesi gerektiği vurgulandı. Bu noktada Kırgızistan medyası devlete bağlı medya organları ve bağımsız medya organları olarak ikiye ayrılabilir. Devlete bağlı medya organları, olaylar karşısında daha tarafsız bir tutum sergilerken; bağımsız medya organlarının, eylemlerdeki Kazakistan vatandaşlarını desteklediği gözlemlenmektedir.

Olaylar ile ilgili; Azerbaycan medyasında dış tehditlerin varlığı ve bir komplonun sözkonusu olduğunun güçlü bir savunusunun aksine Kırgızistan'ın bağımsız medyasında, istikrarın sağlanması noktasında Kazakistan hükümetinin giderek merkezileştiği ve yaşanan olaylarda bu durumun büyük bir payı olduğu belirtildi. Barışın ve istikrarın sağlanması temennilerini içeren haberler ile birlikte Kazakistan'daki Kırgızistan vatandaşlarının güvenlikleri ile ilgili endişeler de medyaya yansdı. Bu endişenin yanı sıra KGAÖ güçlerinin Kazakistan'a girişinin de Kırgızistan'ı endişelendirdiği yine ilgili haberlerde “*Kazakistan'daki KGAÖ geleceğimizi nasıl etkileyecek?*” şeklindeki haber başlıkları altında açıkça ifade edildi (Yusupova, 2022).

Kaynakça

- Aliyev, R. (2022, Ocak 7). *Qazaxistanda baş verənlər bütün dünyanın diqqət mərkəzindədir*. Ocak 19, 2022 tarihinde <https://ikisahil.az/post/276371-qazaxistandabash-verenler-butun-dunyanin-diqqet-merkezindedir> adresinden alındı
- Azadlıq. (2022, Ocak 6). *Ekspertlər Qazaxıstanı gözləyən gələcək barədə*. Ocak 18, 2022 tarihinde <https://www.azadliq.org/a/ekspertler-qazaxistan/31642696.html> adresinden alındı
- BBC Azərbaycan. (2022, Ocak 16). *Qazaxıstan: Baş Prokurorluq iğtişəşlər zamanı ölənlərin sayını açıqlayıb*. Ocak 21, 2022 tarihinde <https://www.bbc.com/azeri/international-59664675> adresinden alındı
- Feyziyev, C. (2022, Ocak 8). *Qazaxistanda nə baş verir?* Ocak 20, 2022 tarihinde <https://axar.az/news/gundem/614717.html> adresinden alındı
- Igamberdiev, B. (2022, Ocak 12). *Tak što že proizoşlo v Kazaxstane? Popytka gosperevorota i uroki dlya Kırgyzstana*. Ocak 27, 2022 tarihinde https://mnenie.akipress.org/unews/un_post:23790/?from=mnenie&place=search&sth=960f52520dae7c60832b7eda8ade30c3 adresinden alındı
- İskender, B. (2022, Ocak 10). *Kak istoriya kırgyzskogo pianista pomozhet raskryt lozh vlastej Kazaxstana*. Ocak 25, 2022 tarihinde <https://kloop.kg/blog/2022/01/10/kak-istoriya-kyrgyzskogo-pianista-pomozhet-raskryt-lozh-vlastej-kazahstana/> adresinden alındı
- Ismayilov, S. (2022, Ocak 7). *Qazaxıstan hadisələri: lider çatışmazlığının pik həddi*. Ocak 19, 2022 tarihinde <https://report.az/analitika/yola-saldigimiz-ile-enerjili-baxis/> adresinden alındı
- Kalykov, M. (2022, Ocak 10). *МИД Кыргызстана направил ноту Казахстану из-за задержания Закира Юбурова и других кыргызстанцев*. Ocak 27, 2022 tarihinde <https://kloop.kg/blog/2022/01/10/mid-kyrgyzstana-npravil-notu-kazahstanu-iz-za-zaderzhaniya-zakira-yuburova-i-drugih-kyrgyzstantsev/> adresinden alındı
- Kenzhetay, N. (2022, Ocak 6). *Kazakistan'da Ne Oluyor?* Ocak 19, 2022 tarihinde <https://www.gzt.com/jurnalist/nazgul-kenzhetay-anlatiyor-kazakistanda-ne-oluyor-3601093> adresinden alındı
- Live Az. (2022, Ocak 11). *Türk Dövlətləri Təşkilatı Qazaxıstana dəstək bəyanatı qəbul edib*. Ocak 24, 2022 tarihinde <http://www.live.az/index.php?newsid=27867> adresinden alındı

- Loginova, O. (2022, Ocak 10). *Эпоха Назарбаева закончена*. Ocak 27, 2022 tarihinde <https://kloop.kg/blog/2022/01/10/epoha-nazarbaeva-zakonchena-pravozashhitnik-zhovtis-o-situatsii-v-kazahstane/> adresinden alındı
- Podolskaya, D. (2022, Ocak 12). *Kırgız Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı başkanı, Kırgızistanlıların Kazakistan Cumhuriyeti'nde gözaltına alınması hakkında derhal bilgi verilmesini istedi*. Ocak 24, 2022 tarihinde https://24.kg/vlast/220210_glava_mid_krprosit_operativno_informirovat_ozaderjanii_kyirgyzstantsev_vrk/ adresinden alındı
- Ryskulbekova, A. (2022, Ocak 11). *Токаев: В террористической атаке на Казахстан участвовали боевики из Центральной Азии*. Ocak 26, 2022 tarihinde <https://kloop.kg/blog/2022/01/11/tokaev-v-terroristicheskoy-atake-na-kazahstan-uchastvovali-boeviki-iz-tsentralnoj-azii/> adresinden alındı
- Teref Az. (2022, Ocak 10). *Qazaxıstanda baş verənlər Türkiyə-Rusiya rəqabətinin yeni dalğasıdır?* Ocak 19, 2022 tarihinde <https://teref.az/gundem/222504-qazaxıstanda-bas-verenler-turkiye-rusiya-reqabetinin-yeni-dalgasidir.html> adresinden alındı
- Timirbayeva, N. (2022, Ocak 13). *Kazakistan'daki olaylar: toplumun cevap bulamadığı sorular*. Ocak 25, 2022 tarihinde https://kaktus.media/doc/452632_sobytiia_v_kazahstane._voprosy_na_kotorye_obshestvo_ne_nahodit_otvetov.html adresinden alındı
- Yusupova, D. (2022, Ocak 13). *Как на наше будущее повлияет ОДКБ в Казахстане? Мнения политологов*. Ocak 27, 2022 tarihinde https://kaktus.media/doc/452534_kak_na_nashe_bydyshee_povliiaet_odkb_v_kazahstane_mneniia_politologov.html adresinden alındı